

■■■ A DOHÁNYTERMESZTÉS SZÓKINCSENEK JEGYZÉKE ■

Bácsgyulafalva a szögedi nemzet része, nyelvjárása a déli nyelvjárástípusba tartozik, ezen belül a Szeged vidéki nyelvjárástípus sajátosságait őrzi, hiszen 1806-tól Szajánba és a Temesköz több településére Szeged a várost rajokban elhagyó népcsoportokat bocsátott ki. Az ő leszármazottaik érkeztek 1883-ban Pusztakulára, s tizenhét szegedi gyökerű település a dohánykertészet csinját-bínját ismerő szegényei alapították Gyulafalvát. Ők és utódaik ugyanúgy „ögetnek”, azaz az ö-ző nyelvjárást beszélnek, mint a szögediek. Bálint Sándor állapította meg, hogy „a szegedi nyelvet elsősorban a torontáli, temesközi, leginkább dohánytermesztéssel foglalkozó helységekből beszélnek, melyek lakossága a XVIII. és XIX. század folyamán Szegedről, Szeged népéből rajzott ki, és amelyek tájszólásuknak szegedi jellegét megőrizték”.¹⁶³ Ezen falvak között, amelyeknek népe, illetőleg magyarsága teljes egészében vagy nagyrészt szegedi eredetű, és tájszólásuk nagy egészében egyezik a szegedi tájnyelvvél, nevezte meg Bácsgyulafalvát is.

A gyulafalvi nyelvnek legjellemzőbb vonása az ö-zés. A hangrendszerben a rövid magánhangzók száma 8 (*u, ü, i, o, ö, é, a, e*), a hosszúaké 7 (*ú, ű, í, ó, ő, é, á*). A hosszú a és e fonéma csak polifonematikus értékben jelentkezik.

A hangtani-alaktani jelenségek vizsgálatakor kitűnik, hogy a *-ból, -ből, -ról, -ről*, határozórag nagyon gyakran *-bú, -bű, -rú, -rű*. A *-hoz, -hez, -höz* rag *-hon, -hön* alakúvá válik, a *-szor, -szer, -ször* többnyire *-só, -só, a -kor -kó* alakra realizálódik. A hangrendszer, az alaktani és mondattani jelenségek vizsgálata nem tárgya a dolgozatnak, mégsem érdemtelen fölhívni a figyelmet arra, hogy egy bácsgyulafalvi szótár összeállítása teljes képet alkothatna a falu nyelvjárásáról, s a szótár nemcsak a nyelvészek, hanem a folkloristák számára is kincsesház lehetne, s egyben kiváló lehetőséget nyújtana a máig megőrzött nyelvjárási jelenségek tanulmányozására. Bálint Sándor *Szegedi szótárának* összehasonlításával fény derülne azokra a jelenségekre is, amelyek az alapnyelvjárás és az új hatások révén alakultak ki.

163 Bálint 1957, 8.

A szójegyzékbe azok a szavak kerültek be, amelyek a dohánytermesztés szakszókincséhez tartoznak. A félkövér köznyelvi alakú címszó után a dőlt betűs tájnyelvi változat következik fonetikus átírásban. Zárójelben a paradigmasor kapott helyet, főnév esetében az egyes szám *-t* ragos, a többes szám *-k* jeles és a harmadik személyű birtokos személyragos alak szerepel. Az igenél a kijelentő mód jelen idő egyes szám első és második személyű alanyi ragozású és múlt idejű egyes harmadik személyű alak olvasható. A szó jelentését, ha közismert, latin vagy német nyelven adom meg. A szófaji megjelölés rövidített alakú. Az utalásra → jel figyelmeztet. A szólások, közmondások, néprajzi vonatkozások a szócikk végén kapnak helyet.

A, Á

ágas (-t, -ok) fn: a pajta tartóoszlopa.

agyagos föld, *agyagos föld* (-et, -ek, -je) fn: agyagos, kötött talaj. *Nr.*: A dohány a kötött talajt szereti.

akáckuka, *agácfakuka* (...t, ...k, ...ja) fn: akácfából készített kuka. Vö. *kuka*.

akaszt, **aggat** ts i: dohánykötelet a szergyiára akaszt.

áldomás (-t, -a) fn collatio. *Nr.*: Ha jól sikerül a szállítás, jó árban veszik át a dohányt, a gazda a csárdában vagy valamelyik falusi kocsmában italt fizetett ismerőseinek. Rendszerint forralt bort ittak.

alj, **ajj** (-at, -a) fn → *aljlevél*

aljlevél, *ajjlevél* fn: a dohánynövény alsó levelete.

Angyalbandi fn: Felsőroglatica (Gornja Rogatica). *Nr.*: Gyulafalvától nyolc kilométernyire levő helységben volt a legközelebbi vasútállomás. Angyalbandin adták át a dohányt.

anya (...t, ...ja) fn: → *anyalevél*

anyalevél fn: a dohánytőke legnagyobb, legszébb levelei.

ásó (-t, -k, -ja) fn: ásószerszám. *Nr.*: Meglesik, ahol a vakond „dogozik”, és odaszúrnak ásóval, hogy elpusztítsák.

ásónyom fn: ásó hosszúságú, kb. 20-25 centiméter mélység. *Nr.*: A melegágy mellől egy ásónyomnyi földet emelnek ki, szétterítik a melegágyon.

átszítál ts i: szitán átszítálja a dohánymagot.

avala (...ja) fn: sárgára száradó, napraforgó levelére emlékeztető dohányfajta.

B

babos mn: rendellenesen fejlődő virág v. dohánylevél.

babosodik tn i: rendellenesen fejlődik a dohány virága v. levele.

bagó (-t, -ja) fn: **1.** az elszívott pipadohány maradéka a pipában. **2.** elhajtott cigaretta- v. szivarvég. *Nr.*: Némelyek a bagót szájukban rágcsták. *Sz.*: *Büdös, mint a bagó.* – Nagyon kellemetlen szaga van.

bála, *bál* (-t, -ak, -ja) fn: dohánylevelek nagyobb kötege. *Nr.*: Egy bálába 10-12 kötélnyi dohány, kb. 20 kilónyi kerül.

báláz, *báloz* ts i: dohánylevelet kötegbe rak. *Nr.*: Deszkából U alakú sablont készítenek. Bele ponyvát terítenek, s arra rakják a száraz leveleket. Deszka segítségével összehérselik, majd madzaggal átkötik a ponyvát.

barázda, *borozda* (...t, ...k, ...ja) fn: sulcus. *Nr.*: A dohányföld közepén nem hagynak barázdát.

batu (-t, -k, -ja) fn: téglalap alapú csonka gúlaszerű dohánycsomó, -halom. *Nr.*: Szállítás előtt osztályok, minőség szerint batukba rakják a dohánycsomókat, s madzaggal szorosan átkötik.

batuz ts i: dohánycsomókat batuba rak.

batyu → *batu*

batyuz → *batuz*

beérik tn i: a dohánylevél alkalmassá válik szedésre.

befullad tn i: levegő hiányában elpusztul a palánta. *Nr.:* Akkor következik be, ha a trágya túl nagy hőt fejleszt a melegágyban. Ellene szellőztetéssel és bőséges öntözéssel védekeznek.

beléndekmag, *beléndökmag* fn: a beléndek (*Hyoscyamus*) magja. *Nr.:* Fogfájáskor a beléndekmagot a pipára tették, s belélegezték a füstjét. Ilyen esetekben még a nők is a szájukba vették a pipát.

bevált ts i: dohányt állami felvásárlóhelyen árad.

beváltó fn: a dohánygyár képviselője.

bever ts i: dohánykötelet padlásra akaszt. *Nr.:* A dohány beverését két személy végzi. Egyik a padlás szélén áll, a másik a szemben levő szergyián, s kezében szántógyeplőt tart, amibe beleakasztja a dohánykötél kukáját. Szemben álló társa megindul a padlás belseje felé, s a dohánykötelet óvatosan befelé húzza, majd felakasztja a tetőzet horogfájára.

böggő, *böggő* (-t, -k, -je) fn: utalógereblye tréfás neve. →*utaló*

buga, *búga* (...t, ...k, ...ja) fn: a dohánynövény virágzata. *Nr.:* Amikor kinő, letörik. A legszebbeket meghagyják, hogy magot érleljenek. Belőlük gyűjtik a jövő évi palántaneveléshez a magot.

Burley, *berli* (-t, -je) fn: apró levelű, bőven termő, sárgára száradó dohányfajta.

C

cédula (...t, ...ja) fn: értesítés. *Nr.:* Cédulával értesítik a termelőt a dohányszállítás időpontjáról. Az értesítés ábécé szerint történik.

cigaretta, *cigarétta* (...t, ...k, ...ja) fn: szivarka. *Nr.:* A pipát a cigaretta szorította ki. A dohányosok eleinte maguk sodorták.

cigarettaacsikli, *cigaréttaacsikli* (-t, -k): cigarettavég.

cigaretta papír, *cigarétta papír* (-t, -ja) fn: vékony, finom papír, amibe a dohányt sodorják.

cigarettaáz, *cigaréttaáz* tn i: cigarettát szív.

CS

csapkod ts i: gyomot kivág kapával.

csárda fn: kocsmá Gyulafalva és Angyalbandi közt. *Nr.:* A gazdák benne fizették az áldomást dohánybeváltás után. Az 1960-as években az épületet lebontották. Földrajzi névként máig él.

csavar ts i: cigarettát sodor.

cseréppipa (...t, ...k, ...ja) fn: agyagból égetett pipa.

csibuk (-ot, -ok, -ja) fn: régi pipaforma.

csihol ts i: szikrát pattint acélból és kovából.

csíra (...t, ...ja) fn: germen. *Nr.:* Amikor a dohánycsírák megjelennek, s olyan lesz a dohánymag, mint a cukorral elkevert darált mák, akkor alkalmas vetésre.

csírázóképesesség fn: a dohánymagnak az a képessége, hogy egy hónap alatt ki tud csírázni.

csíráztat ts i: a dohánymag csírázását meleggel és vízzel indítja.

csomó (-t, -k, -ja) fn: kötegelt dohánylevél.

csomóz ts i: dohányleveleket csomóba összeköt.

csomózás fn: a dohánylevelek osztályozása és összekötése. *Nr.:* Csomózásnál segítenek a rokonok, szomszédok is. Munka közben a mesélés is járta.

csomózóasztal (-t, -ok, -a) fn: az az asztal, amelyen a csomózást végzik. *Nr.:* Alacsony, 70 cm magas asztal. Asztallapja 130 × 200 centiméter.

csörmő fn: apró dohánylevéldarab. *Nr.:* A gyerekek feladata a csörmő összegyűjtése. Az érte kapott pénz is őket illeti v. elcserélik szerbiai vándor árusokkal almáért, körtéért. *Sz.:* *Olyan, mint a csörmő.* – Valami túl apró, hasznavehetetlen.

csukott pajta fn: három oldalról fallal, egyik oldalról ajtóval zárt dohányszárító szín. *Vö. pajta.*

csutkapörnye (...t, ...je) fn: az elégett kukoricacsutka pörnyéje. *Nr.:* Lúgkészítésnél használták. Lúgot úgy nyertek, hogy a pörnyére vizet öntöttek.

D

debreceni dohány (-t, -a) fn: dohányfajta, amely nagyon pirosra szárad.

derékalj, *dërékalj* (-at, -a) fn: szalmazsák az ágyban, amelyen alszanak. *Nr.:* Egy éjszakára a derékalj alá teszik a dohánymagot, hogy biztosan kicsírázzon.

derékfájás, *dërékfájás* fn: *Nr.:* Akinek a dereka fáj, szappanos vízben áztatott dohánylevelet borítanak fájó testrészére, s gyapjúkendővel kötik át.

deszkafal, *dëszkafal* (-at, -ak, -a) fn: deszkából készített fal, amely a csukott pajtát elválasztja a nyitott pajtától. *Nr.:* A deszkafalon három leemelhető ajtót hagytak, hogy rajtuk keresztül nagyobb legyen a huzat, jobban száradjon a dohány.

disznógané (-t, -ja) fn: disznótrágya. *Nr.:* Nem jó csak disznótrágyából készíteni a melegágyat, mert kiég a palánta. → *marhagané*

dohány (-t, -a) fn: *Nicotiana*. *Sz.:* *Rosszul ég a dohánya.* – Bajban van.

dohányakasztó (-t, -k, -ja) fn: fából v. vaspálcából készített kuka.

dohánybíró (-t, -k) fn: falusi tisztviselő egyéves megbízási időszakkal, aki a termelők és a dohánygyár érdekeit képviseli és hangolja össze

dohánybúga (...t, ...k, ...ja) fn: a dohánynövény kalásza.

dohánycsoma (...t, ...k, ...ja) fn: a dohánylevél fő, vastag bordája.

dohányföld, *dohányföd* (-et, -ek, -je) fn: az a föld, amelybe dohányt ültetnek. *Nr.:* Dohányföldnek az a legjobb, amelyikben előző évben búza vagy zab volt vetve.

dohányfűző (-t, -k, -je) fn: az a személy, aki dohányt fűz.

dohánygyár fn: dohányt feldolgozó gyár.

dohánygyökér, *dohánygyűkér* fn: a dohányborkor gyökere.

dohánygyűlés (-t) fn: tanácskozás, amelyen a dohánytermesztés időszerű kérdéseit vitatják meg.

dohánykaccs (-at, -a) fn: a dohány hajtása.

dohánykocsis (-t, -ok) fn: dohánybíró. Vö. →*dohánybíró*

dohánykóró, *dohánykóré* (-t, -k, -ja) fn: a dohánynövény 1-2 méteres csupasz szára. *Nr.*: Kemencét fűtenek vele, a verett földfal tetejére helyezik, hogy levezesse a csapadékot.

dohánykötél fn: zsineg, amelyre szárítás céljából dohánylevél van felfűzve. *Nr.*: A dohánykötél hossza 4,2 v. 5 méter.

dohánykuka (...t, ...k, ...ja) fn: hegyesszögű kampóban végződő 40-50 centiméteres faág.

dohánykukac (-ot, -ok) fn: a dohánynövény ellensége, elrágja a növény gyökerét.

dohánylevél fn: a dohány levele.

dohánylyuk, *dohánylyuk* (-at, -ak, -a) fn: az a pont, ahova a palánta kerül. *Nr.*: A dohánylyuk helyét kapa fokával jelölik ki.

dohánymadzag (-ot, -ja) fn: kenderből, kócból sodort zsineg, amelyre a dohányleveleket fűzik.

dohánymag (-ot, -ja) fn: a dohánynövény magja. *Sz.*: *Olyan apró, mint a dohánymag.* – Parányi.

A dohánylevelek
leszedése után
a földben maradt
dohánykóré

dohányos 1. fn: az a személy, aki dohányt termeszt. 2. mn: cigarettázó.

dohánypajta (...t, ...k, ...ja) fn: dohányszárító szín. *Nr.:* Legegyszerűbb fajtája a faoszlopokon nyugvó nádtetős épület. Vö. →*ágas*, →*szergyia*

dohányparcella (...t, ...k, ...ja) fn: dohányültetvény. Vö. →*dohánytábla*

dohányszár (-at, -ak) fn: a dohánynövény szára.

dohányszedő, dohányszödő fn: az a személy, aki a dohányleveleket törli le.

dohányszín mn: olyan szín, mint a dohány.

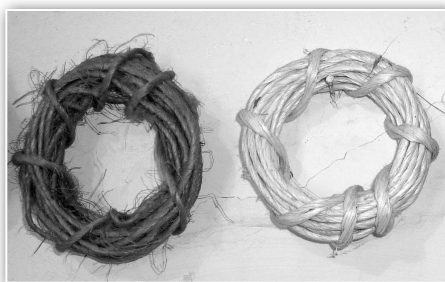
dohánytábla (...t, ...k, ...ja) fn: 1. dohányültetvény. 2. 25 × 15 centiméteres, fél méteres nyéllel ellátott deszkatábla. *Nr.:* A fából

készített dohánytáblát a dohányültetvény közepére állítják. Tartalmazza a termelő nevét és pontos címét. A dohánytáblára írták fel a fináncok, mennyi tőkét találtak a területen.

dohánytő, dohánytű fn: kifejlett dohánybokor. Vö. →*dohánytőke*

dohánytőke (...t, ...k, ...je) fn: a kifejlett dohánybokor. Vö. →*tőke*

dohányvágó (-t, -k, -ja) fn: 1. aki a dohányt vágja. *Nr.:* Volt, aki a paraszti munkák mellett rendszeresen vállalt dohányvágást. A vágás díja a dohány árának egyharmada volt. 2. dohányvágó guillotine-szerű szerkezet. *Nr.:* Részei: →*favályú*, →*koszorú*, →*nyél*, →*kés*

A dohánylevelek felfűzésénél használt madzagtekercek

dohányvirág (-ot, -ok, -a) fn: a dohánynövény virágzata.

dohányzsinór (-t, -ja) fn: dohánykötél. Vö. →*zsinór*

dózni, tózni (-t, -ja) fn: cigarettatárca. *Nr.*: Kétféle dóznit használtak a vágott dohánynak. Egyik bádogból, a másik bőrből készült. A bórdózniiban nem száradt meg könnyen a dohány.

E, É

egyvasú eke fn: egy éles szántóvassal ellátott eke. *Nr.*: Egyvasú ekével szántják a dohányföldet, hogy alaposabban átforgathassák a földet. Vö. →*szánt*

elduggat, elgyuggat ts i: dohánypalántát elültet.

eligazít ts i: dohánymadzagra fűzött dohányleveleket arányosan elrendez.

első fn: a dohánylevelek legjava. →*klasszis*

első alj, első ajj fn: a dohánynövény kevésbé arányosan fejlett legalsó 3-4 levele.

ekeka (...t, ...k, ...ja) fn: keréken járó tolóka, amelyet ló vontat.

ekekapáz ts i: ekekapával végzi a kapálást.

elő (-t, -k) fn: a dohányföld 10-15 méteres szakaszra tagolt területe, amelyen eredményesen és gyorsan lehet dolgozni.

engedély, engedély (-t, -ek, -e) fn: concessio. *Nr.*: A dohánytermesztést engedélyek kiadásával szabályozták és ellenőrizték. Csak az ül-

A dohánytábla

■■■

tethetett dohányt, akinek engedélyezték, s erről írást, engedélyt állítottak ki.

eperfakuka, *epörfakuka* fn: eperfából készült kuka. → *kuka*

ér fn: a dohánylevél vékony bordája.

F

fabörönd (-öt, -ök, -je) fn: deszkából készült börönd. *Nr.*: Faböröndben tartják a vágott dohányt, ebben nem szárad ki, és nem is penészedik meg.

fédervájsz, *fédörvajsz* (-ot) fn: zsírkőpor. *Nr.*: Dohányvágás előtt zsírkőporral beszórták a dohányvágó vályúját, hogy jobban csússzon benne a leveles dohány.

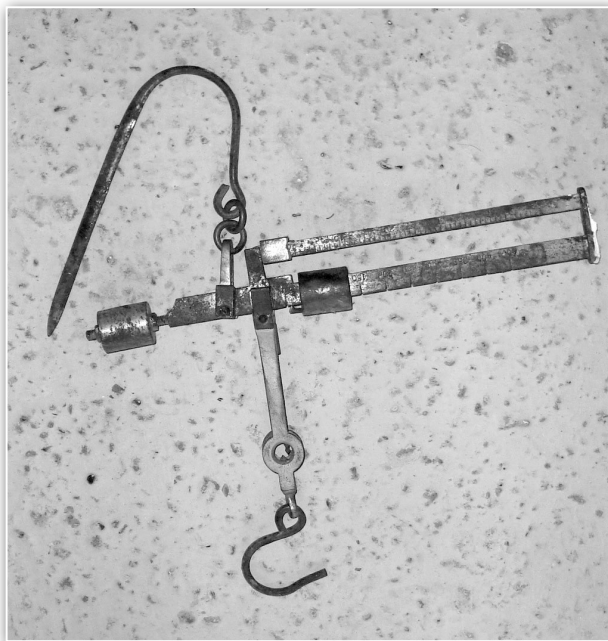
feketéző (-t, -k) fn: dohánycsempész. → *kofa*

feles fn: aki a dohányt fele termésért munkálja meg.

feles dohány (-t, -a) fn: feléből termesztett dohány. *Nr.*: Akinek nem volt földje, feles dohányt vállalt. A gazda biztosította a földet, palántát. A feles minden munkát elvégzett, s ennek fejében a termés fele illette meg.

fellocsol ts i: vízzel öntözi a földet. *Nr.*: A pajta földjét fellocsolják → *fűzés*kor, hogy hűvöst adjon.

felolvas, *fölolvas* ts i: dohánytőkét megszámlál. *Nr.*: A tőkék számát a finánc és a dohánybíró közösen számlálta meg. Négy teljes sorban levő palánták középárayosát beszorozták a sorok számával, s megkapták,

A financmérleg

■■■

- hogyan a területen összesen hány dohánytőke található.
- felvesz, fővősz** ts i: megállapítja, hogy egy dohánytőkén hány gramm dohányanyag van. *Nr.:* a dohánytőkén hány gramm termés várható.
- fermentálódik, fermentálódik** tn i: a zöld dohánylevélből meleg hatására eltávozik a nedvesség.
- finánc, finánc** (-ok) fn: pénzügyőr.
- fináncmérleg, fináncmérleg** (-et, -et, -e) fn: mérleg, mely segítségével lemérik, egy tő dohányon milyen súlyt nyomnak a levelek.
- fogas** (-t, -ok, -a) fn: vasfogú borona. *Nr.:* A dohányföldet ültetés előtt fogással egyengetik el.
- fojtott, fújtott** mn: zárt.
- fólia, flória** (...t, ...ja) fn: műanyagfólia. *Nr.:* A melegágyat borítják vele. Fóliatakarásnál sűrűn kell szellőztetni, különben a palánta befulladás. Az 1970-es évektől vált általánossá a használata.
- foltoz, fódóz** ts i: elszáradt dohánypalánták pótlását végzi.
- foltozás, fódózás** fn: az elszáradt dohánypalánták pótlása. *Nr.:* Ültetés után 4-5 nap múlva kerül sor a foltozásra. Eredményesebb, ha eső után történik. Szent Antalig (június 13.) be kell fejezni, mert később a palánták már nem erednek meg.
- fontol** ts i: lemér. *Nr.:* A száraz dohánykötelekkel lemérték néhányat, az átlagsúlyt beszorozták a kötelek számával, s kiderült, hogy a termelőnek mennyi száraz dohányt kell átadnia. A szó a font régi súlymértékből (0,56 kg) származik.
- forogat** ts i: dohánylevelet színéről fonákja felé fordít.
- fölvettet, fővettet** ts i: a dohányföld végét keresztben megszántja.
- fúró, fúrú** (-t, -k, -ja) fn: ültetőfa.
- fűrészéi** (-et, -e) fn: fűrészlap *Nr.:* kopott fűrészlapból dohányvágó kést készítettek a falusi kovácsok.
- füst** fn: füst, a cigaretta, pipa, a szivar füstje. *Sz.:* Fújja a füstöt, mint a basa. – Nagyon sokat dohányzik.
- fűzőtű** (-t, -k, -je) fn: 50-80 centiméter hosszú, egyik végén ékszerűre kialakított vastű, amellyel a dohányt kötéltre fűzik.

G

- gané** (-t, -ja) fn: istállótrágya. *Nr.:* A melegágyba friss istállótrágyát raknak, hogy hőt fejlesszen.
- ganerakás** (-t, -a) fn: trágyadomb. *Nr.:* Csomózáskor, ha száraz a dohány, a ganerakásra terítik a köteleket, hogy annak gőze megpuhítsa a leveleket.
- gaz** (-t) fn: gyom. *Nr.:* A melegágyban a palánta közül kézzel kell kiszedni a gázt, a dohányföldön kapával irtják.
- gazlik** tn i: gázosodik.
- gazol** ts i: gázt kapával kivág.
- gazos** mn: gazzal benőtt.
- gatszál** (-at, -ok, -a) fn: a gyom egy szála.
- gerincfájás** fn: *Nr.:* Akinek fáj a gerince, mézes dohánylevéllel borogatják be.

gomba (...t ...k, ...ja) fn: bulla. *Nr.:* Ha túllöntözik a palántát, gombák nőhetnek ki közüle, amelyeket kézzel kell kiszedni.

göröngy, *göröncs* (-öt. -ök) fn: csomóvá száradt földdarab.

göröngyös, *göröncsös* mn: *Nr.:* A szántás göröngyös lesz, ha a földet túl szárazon szántják.

gramm, *gram* (-ot, -ja) fn: a kilogramm ezred része. *Nr.:* Egy-egy dohánytökén grammban állapították meg a várható dohánytermés mennyiségét.

gúnya (...t, ...ja) fn: viseltes ruhanemű, amelyet kizárólag csak munkaalkalmakkor használnak.

GY

gyékény (-t, -e) fn: typha. *Nr.:* A földön megszáritott dohánykórót gyékénnyel kötik kérébe.

gyomlál ts i: gyomot irt.

gyufa (...t, ...ja) fn: *Nr.:* A régimódi kénes gyufa neve kingyertyás gyufa.

H

halhé (-t, -k, -ja) fn: rakás. *Nr.:* A dohánylevelek rakásait *→susnyából* font kötéllel vagy nejlonnal kötik át.

hant (-ot. -ok) fn: rög, göröngy.

hanttörő (-t, -k, -je) fn: rögök porhanyósítására szolgáló eszköz. *Nr.:* A hanttörő 150 × 70 × 30 centiméter nagyságú, fenékkal ellátott láda, amelyet földdel raktak tele,

s lovak után kötötték, hogy a föld rögei széttörjenek.

harisnyaszár (-at, -ak, -a) fn: a harisnya szára.

Nr.: A harisnyaszárát benedvesítették, s beletették a szivart. Addig állt benne, amíg a harisnya megszáradt.

harmadik fn: közepes minőségű dohánylevél. *→klasszis*

harmados fn: aki a dohányföldet a termés egyharmadáért munkálja.

harmados dohány (-t, -a) fn: harmadáért termesztett dohány. *Nr.:* A gazda biztosítja a földet, megszántja, neveli a palántát, segít a termés hazahordásában. Ennek fejében a harmados a dohánytermés egyharmadáért minden munkát elvégez a dohányföldön, és otthon a fűzést, szárítást, csomózást stb. is vállalja.

hasura, *haszura* (...t, ...k, ...ja) fn: nádból font göngyöleg a melegágyak betakarására.

hatodik fn: rongyos, rosszul száradt, foltos dohánylevél. *→klasszis*

hegylevél, *högylevél* fn: a dohánynövény hegyén nőtt levél.

henger, *hengör* (-t, -e) fn: hengerlő szerkezet. *Nr.:* A dohányföldet hengerrel teszik egyenletessé. Legjobb az akácfaából készült henger, mert az nehéz, jobban lenyomja a földet. A vastag forgó résszel ellátott szerkezetet lovak vontatják.

hengerrel, *hengöröl* ts i: hengerrel a földet egyenletessé teszi.

himlő (-t, -je) fn: variola. *Nr.:* Ha a malacok himlőt kaptak, moslékjukba száraz dohánylevelet főztek.

himlős mn: variolás.

hold (-at, -ak, -ja) fn: területmérték, 1600 négyszögöl.

hónalj, hónajj (-at, -ak, -a) fn: az a csomó dohány, amely elfér az ember hónalja alatt.

hordó (-t, -k, -ja) fn: dolium. *Nr.:* Az ültetéshez szükséges vizet fahordóban viszik a dohányföldre. A vízbe szalmát szórnak, hogy ne lötyögjön ki, majd lópokróccal lekötik.

húz ts i: a kapát nem túl mélyen húzza a földben.

I, Í

istráng (-ot, -ok, -ja) fn: a hám kötele. *Nr.:* Az istráanggal kötik le a hordókat, amelyekben a vizet szállítják az ültetéshez.

ítél ts i: dohányt minőség szerint osztályoz.

ítélés fn: dohányosztályozás.

ítélőbíró (-t, -k, -ja) fn: az a személy, aki a dohánygyár munkatársaként átvételkor minősíti a dohányt.

J

jég fn: glacies.

jégfelhő, jégfölbő fn: tarjagos felhő, amelyikből jég esik. *Nr.:* Ha jégfelhő közeledik, harangozni kezdenek, hogy a felhő elkerülje a falu határát.

jégverés fn: jégeső okozta kár. *Nr.:* Ha esni kezd a jég, küszöbbe vágják a baltát. Jégverés ellen a csurgásba akasztott úrnapi koszorú is „véd”.

K

kaccs (-at, -a) fn: a levelek hónaljából előtörő hajtás. *Nr.:* Ki kell törni, hogy a levelek jobban fejlődhessenek.

kaccsak ts i: a dohány oldalhajtásait kézzel kitöri.

kacsclevél fn: a levelek hónaljából kinőtt hajtások levele.

kanna, kána (...t, ...k, ...ja) fn: kifolyócsővel ellátott öntözőkanna.

kannarózsa, kánarúzsza (...t, ...k, ...ja) fn: az öntözőkanna vízszóró tölcisére. *Nr.:* Segítségével érik el, hogy a palántát egyenletesen érje az öntözővíz.

kapa (...t, ...k, ...ja) fn: ligo.

kapafok (-ot, -a) fn: a kapa köpüje, amelybe a nyél illeszkedik.

kapáló fn: az a személy, aki a kapálást végzi.

kaszaorom fn: a penge foka a kaszállal ellentétes oldalon. *Nr.:* A fűzőtüket a kasza ormából készítették helybeli kovácsmesterek.

katlan, katlany (-t, -a) fn: üst számára készített tűzhely. *Nr.:* A nagy vaskaszrót a katlanra teszik, s benne pörkölik a vágott dohányt.
→*pörköl*

kel tn i: csírázik, kibújik a földből.

kemence, kemönce (...t, ...k, ...je) fn: sárból rakott fűtőtest. *Nr.:* A kemencét a megszártott dohánykóróval is fűtik.

kender, kendör (-t, -e) fn: cannabis. *Nr.:* A levágott dohánykórót földön megszártják, majd kenderrel kévékbe kötik.

Kerény fn: Kljajicevo, település Bácsgyulafalvától 8 kilométerre, dohányátadó hely volt.

- kerítés** (-t, -ek, -e) fn: Zaun. *Nr.*: Az egy-két méteres száraz dohánykóróból a mezsgyén kerítést is kerítenek. Néha a melegágyakat is dohánykóróból készült kerítéssel rekesztik körül.
- kés** (-t, -ök, -e) fn: culter. *Nr.*: A dohányvágó szerkezet vágórészét acélból, szecskavágó késéből vagy fűrészlapból készítették.
- készség, késég** (-et) fn: pipa, dohányos zacskó, acél, kova, tapló együtt.
- kéve** (...t, ...k, ...je) fn: merges. *Nr.*: A levágott, megszáradt dohánykórót kenderrel vagy gyékénnyel kévébe kötik.
- kidob** ts i: földet kiás.
- kiló, kila** (...t) fn: kilogramm.
- kingyertyás, kingyërtyás** mn: kénes (gyufa).
- kisszék** (-et, -ek, -e) fn: alacsony, négylábú, támla nélküli szék.
- kiüttet** ts i: ekével dohánykórót kiszánt.
- klasszis** (-t, -ok, -a) fn: minőségi osztály. *Nr.*: A dohányleveleket minőségük szerint sorolják klasszisokba. →*első*, →*második*, →*harmadik*, →*negyedik*, →*ötödik*, →*hatodik*
- kocsi** (-t, -k, -ja) fn: currus. *Nr.*: Kocsin vitték ki a vizet és a palántát a dohányföldre. A dohányt is kocsin, csak ha hó esett, akkor szánon szállították.
- kofa, kufa** (...t, ...k, ...ja) fn: dohánycsempész. →*feketézõ*
- kosár, kas** (-t, -ok, -a) fn: vesszõbõl font kosár. →*szalmahordó kosár*
- kostõkacskó** (...t, ...k, ...ja) fn: birka megsáritott húgyhólyagja. *Nr.*: Vágott dohány tárolására használták.
- koszorú** (-t, -ja) fn: a dohányvágó vályújának pereme. *Nr.*: Két centiméter széles, ráspolyból hajlítják, hogy ne kopjon. →*dohányvágó*
- kova** (...t, ...k, ...ja) fn: kvarc, amellyel tüzet csiholtak. *Nr.*: A kovát vasúti töltések mentén gyűjtötték.
- ködmön** (-t, -je) fn: birkabõrbõl készített rövidebb felsõkabát. *Nr.*: Molyragástól úgy védtek, hogy a ködmön szõrét szárított dohánylevél porával szórták be.
- kõtõzõ** (-t, -je) fn: madzag v. vékony szálú kender, amellyel a tartólecekhez kötik a ricaszárat, dohánykórót v. a szárízéket a melegágy készítésekor.
- kristálycukor, kristájcukor** fn: apró szemcsés cukor. *Nr.*: A vágott dohány pörkölésekor kristálycukrot szórnak a dohányra, hogy jobb íze legyen.
- kuckó** (-t, -k, -ja) fn: a kemence és a fal közötti zug. *Nr.*: Vászonzacskóban a dohánymagot nedvesen a kuckóban tartják, hogy kicsirázzon.
- kuka** (...t, ...k, ...ja) fn: →*dohánykuka*
- kukacos** mn: olyan föld, amelyben sok kukac van. *Nr.*: Ültetés elõtt a dohányföld végébe leásták a húsvéti sonka csontját, hogy a dohányföld ne legyen kukacos. A férgek elragják a dohány gyökerét.
- kukoricabajusz, kukoricabajusz** (-t, -a) fn: a kukoricacsó levelei közül kinyúló selymes szál. *Nr.*: A gyerekeket tiltották a dohányzástól. Ha nem sikerült dohányt szerezniük, akkor száraz kukoricabajuszból sodort cigarettát szívtak.

L

labda (...t, ...k, ...ja) fn: Ball. *Nr.:* A dohánylevelek vastag erezetét összegyűjtik, gömbölyűre összegyúrák, madzaggal átkötözik, s labdaként játszanak vele.

lábdagadás fn: *Nr.:* Akinek dagadt a lába, dohánylevéllel borogatják a végtagját.

léc (-öt, -ök, -e) fn: keskenyre hasított deszka. *Nr.:* Kerítéskészítésnél és a melegágy deszkáinak merevítésére használják. →*ricaszár, →melegágy*

lehúz, lëhúz ts i: **1.** dohánylevelet zsinegről leszed. **2.** a türe fűzött dohányt a madzagra húzza.

leszarosodik, lëszarosodik tn i: levegő hiányában elrothad a palánta. →*befullad*

lóbogár fn: Gryllotalpa vulagris. *Nr.:* Elrágja a palánta gyökerét a melegágyban. Úgy védekeznek ellene, hogy sűrűn nádszálakat szúrnak a melegágyba, hogy „ne bírjon dógózni”.

locsol ts i: öntöz. *Nr.:* A melegágyban a palántát rendszeresen kell öntözni. Ültetéskor a palánta helyét is vízzel locsolják meg.

lópokróc (-ot, -ok, -a) fn: durva anyagú takaró, amellyel a lovakat szokták hidegben a határban letakarni. →*hordó*

A dohánylabda

LY

lyukal, *lukal* ts i: kapafokkal lyukat üt a földbe.

Nr.: Azért ütnek kis lyukat a földbe, hogy abba öntsék a vizet; jobban átnedvesedik a talaj, könnyebb a palántát beleültetni.

lyuklocsoló, *luklocsoló* (-t, -k, -ja) fn: locsoló-edény, amellyel a dohánypalánták helyét öntözik meg. *Nr.:* Híresek voltak a szegedi Mari Miska dohánylocsolói, amelyek cserépből készültek. Később helybeli bádógosok pléhlocsolókat készítettek.

M

madzag, *maddzag* (-ot, -a) fn: kenderből, kócból sodort fonál. *Nr.:* Kerítéskészítésnél is használják. →*kötöző*

mag: →*dohánymag*

mahorka (...t, ...-ja): orosz eredetű, erős dohány.

mák (-ot, -ja) fn: papaver. *Nr.:* Ha a dohánymag jól kicsírázik, olyan, mint a cukorral elkevert darált mák.

manila, *manilla* (...t, ...-ja) fn: a manilakender (*Musa textilis*) rostjából sodort zsinag, amelyre dohánnyt fűznek.

marhagané (-t, -ja) fn: marhatrágya. *Nr.:* nem jó csak marhatrágyából melegágyat készíteni, mert a palánta kiég benne.

második, *második* fn: jó minőségű dohánylevél. →*klasszis*

második alj, *második ajj* fn: az →*első alj* feletti 4-5 levél a tőkén.

megekéz, *mögekéz* ts i: ekekapával elvégzi a kapálást.

meghúz, *möghúz* ts i: annyi vizet emel ki a kútból, hogy megteljenek a hordók, amelyekben ültetéskor a dohányföldre viszik a vizet.

megszed, *mögszöd* ts i: palántát kézzel kiszed a melegágyból.

megtapsikol, *mögtapsikol* ts i: ütögetve eligazítja a melegágyra szórt földet.

melegágy (-at, -ak, -a) fn: palántanevelő ágy, amely →*molinó*val v. műanyag fóliával van borítva, amely véd a hideg ellen.

metszőolló (-t, -k, -ja) fn: olyan olló, amellyel a szárkerítés hegyét egyenesre vágják.

mocsok fn: dohányypiszok. *Nr.:* Dohányszedéskor a kézre tapadt mocskot száraz földdel dörzsölik le. A gyerekek különféle alakokat gyúrnak belőle, pókok kifogására is használt játékszer.

molinó (-t, -ja) fn: olasz eredetű, ritka szövésű vászonanyag, amellyel a melegágyat borították be, hogy védjék a hidegtől a palántát.

molinófül (-et, -ek) fn: molinóra varrt akasztó.

moly, *moj* (-t) fn: lepkefajta (*tinea*), amely a textilt rágja. *Nr.:* Ellene dohánylevélporrall védekeznek.

N

nádszál (-at, -ak) fn: egy szál nád. → *lóbogár*
nagyrosta, *nagyrësta* (...t, ...k, ...ja) fn: cribrum.
Nr.: A teleket meg kell szitálni nagyrostával, hogy apróbb legyen.
negyedik fn: első, második alj és sérült dohánylevelek együtt. → *klasszis*
nejlon, *nájlön* fn: műanyag.

NY

nyél (-et, -ek, -e) fn: manubrium. *Nr.*: A dohányvágó késnek fából készítik a nyelét. → *dohányvágó*
nyilamlás fn: nyilaló, szűrő fájdalom. *Nr.*: Dohánylevéllel borogatták a nyilamlás helyét.
nyitott pajta fn: csak két oldalról fallal zárt dohányszárító szín.

O

oldal, *ódal* (-át, -a) fn: a pipa oldala. *Nr.*: A pipa oldala smirglis volt, azon gyújtották meg a gyufát.
ordas (-t, -ok) fn: a dohánynövény kártevője. *Nr.*: „Olyan, mint a kukac, fehér, hat lába van, fekete feje van, oszt mindig a napos oldalárú támogatja meg a dohánt.”
orum (ormot, orma) fn: → *kaszaorum*

Ö

öngyújtó, *öngyútó* (-t, -ja) fn: benzinnel működő, zsebben hordott gyújtószerkezet.
összehúzó ts i: vakbarázdát elegyenget. → *vakbarázda*
összevett ts i: földet összeszánt. *Nr.*: A dohányföldet össze kell vettetni, hogy közepén ne maradjon barázda. Ha marad, nehezen munkálható a dohányültetvény.
ötödik fn: az első és második alj kevésbé szép dohánylevelei és a nagyon sérült, rongyos levelek együtt. → *klasszis*

P

padlás, *pallás* (-t, -a) fn: a ház tető alatti térsége. *Nr.*: Bő termés esetén a száraz dohányköteleteket a padláson is tartják.
pajta fn: → *dohánypajta*
pajtaajtó, *pajtajtó* (-t, -k) fn: a pajta egész oldalát záró, deszkából készült ajtó.
palántahányó (-t, -k, -ja) fn: az a személy, aki a dohánypalántát ültetéskor a dohánylyukak mellé rakja.
palántalyuk, *palántaluk* (-at, -ak, -a) fn: a palánta helye. → *dohánylyuk*
palántás (-t, -ok, -a) fn: elkerített rész az udvarból, ahol a dohány- és paprikapalántát nevelik.
paradicsom (-ot, -ok, -a) fn: *Lycopersicum esculentum*. *Nr.*: A dohányföld közepe táján, a szélső sorba paradicsomot is ültetnek.

paradicsompalánta (...t, ...k, ...ja) fn: a paradicsom palántája.

parázslík tn i: izzik.

pászoltat, *pászótat* ts i: egy csomóba azonos nagyságú és minőségű dohányleveleket tesz, s mindegyiket tenyérrel gondosan kisi-mítja.

pereneszpóra fn: a dohány gombás fertőzése. *Nr.:* Esős időben gyorsan terjed.

pereneszpórás mn: gombabetegséggel fertőzött.

permetez, *permetöz* ts i: vegyszerrel fecskendezi a dohányt.

petróleumos, *petróljomos* mn: petróleummal átitatott. *Nr.:* Petróleumos ronggyal védekeznek a vakond ellen.

pipa (...t, ...k, ...ja) fn: Pfeife. *Sz.:* *Nem ér egy pipa dohányt.* – Értéktelen. A hasznavehetetlen tárgyért v. eseményért, amelynek nem bízunk a szerencsés kimenetelében, azért *nem adnék egy pipa dohányt.*

pipadohány (-t, -a) fn: pipába való dohány.

pipahuja fn: aratók, kapások, mezei munkások pihenője addig tart, amíg elszívnak egy pipa dohányt v. cigarettát.

pipakupak (-ot, -ok, -a) fn: pipafödél.

pipál tn i: pipából dohányzik.

pipás mn: a pipázást szenvedélyesen kedvelő.

pipaszár (-at, -ak, -a) fn: a pipának meggyfából való szára.

pipaszársütővas (-at, -ak, -a) fn: vastag izzó drót, amellyel a pipaszárat fűrták át.

piszok fn: szenny. *Nr.:* Csíráztatás előtt a magot vízben megmossák, hogy eltávolítsák belőle a szennyeződést.

pléhtányér, *plétányér* (-t, -ok, -ja) fn: bádogból készült, zománcozott tányér.

ponyva (...t. ...k, ...ja) fn: durva szövésű 50 × 150 centiméter méretű terítő. → *báláz*

pórnép (-et) fn: a szegény parasztság. *Nr.:* A szegény parasztság körében nem terjedt el a szivarozás, úri élvezetnek tartották.

potos (-t, -ok, -a) fn: ágas. *Nr.:* Palántás készítésekor és a szárító felállításakor alkalmazzzák. → *szárító*

pödör ts i: sodor. *Nr.:* Kukoricásusnyát pödörnek meg, s vele kötik át a dohánycsomót. → *csomó*

pörköl ts i: lassú tűznél vágott dohányt pirít. *Nr.:* A vágott dohányt addig tartják a tűz fölött, amíg átmelegszik, s gőzölni kezd.

puha mn: nem száraz. *Nr.:* Csomózáskor a dohányleveleknek puhának kell lenni. Ha ködös az idő, jól lehet csomózni, mert a dohánylevelek megpuhulnak.

R

rág ts i: koptat. *Nr.:* A dohányvályú pereme és a dohányvágó kése acélból készül, hogy ne kopjon könnyen.

rakás (-t, -ok, -a) fn: halhéba rakott dohánylevél. → *halhé*

ráspoly, *ráspoj* (-t, -a) fn: reszelő. *Nr.:* Használt részeiből készítették a dohányvágó koszorúját. → *koszorú*

ricaszár (-at, -a) fn: a napraforgó szára. *Nr.*: A palántás elkerítésére használják.

rigyás mn: foltos dohánylevél. *Nr.*: Azt tartották, hogy a földgáz okozza, igazából gombás megbetegedés következményeként jelennek meg a rozsdaszerű foltok.

ritkít ts i: a túl sűrűre vetett palántából a felesleget kézzel kiszedi.

rongydarab (-ot, -ok, -ja) fn: szakadt, szétfolyt ruhadarab. *Nr.*: Nedves rongydarabbal, amelyre rátapadnak a dohánymagok, vetik a melegágyba a magot.

rongyos fn: szakadozott dohánylevél.

rothad, *rohad* tn i: pusztulásnak indul. *Nr.*: A felfűzött levelek közt ujnyi távolságot hagynak a levegőnek, hogy a levelek ne rothadjanak meg.

S

sablon fn: U alakú, deszkából készült, 1 × 1 × 1 méteres forma. → *báláz*

sárkefe (...t, ...k, ...je) fn: kemény szőrű kefe a dohánylevélen keletkezett penészfolt ledörzsölésére.

sarló, *salló* (-t, -k, -ja) fn: félkör alakú vágóeszköz, amellyel a dohánykórót vágják ki.

smirglis mn: csiszolópapíros.

suba (...t, ...k, ...ja) fn: birkabőrből készült, palástszerű ruhadarab. *Nr.*: A subát molyrágástól úgy védik, hogy apróra tört száraz dohánylevéllel hintik be a szőrét.

surnyó (-jja) fn: 4-5 méter hosszú farúd. *Nr.*: Surnyóból vannak a szergyiák. Surnyóval

fúrják át a melegágyat, ha a palánta kezd befulladni.

susnya (...t, ...k, ...ja) fn: kukoricacsuhé.

súly, *sűj* fn: bőrbetegség, fekély, kelevény. *Nr.*: Porrá tört dohánylevéllel gyógyítják.

sülyös, *sűjös* mn: sülytől beteg.

SZ

szabolcsi dohány (-t, -a) fn: élénksárga színű dohányfajta.

szalma (...t, ...ja) fn: a gabona szára cséplés után. *Nr.*: A melegágy aljára 30-40 centiméter vastagon szalmát terítenek.

szalmahordó kosár fn: vesszőből font kétfülű kosár. *Nr.*: A kosár aljára szalmát terítenek, oldalára állítják, és a kiszedett palántát úgy helyezik el benne, hogy a gyökér sérülés nélkül a szalmán fekdjön.

szalmazsák (-ot, -ok, -ja) fn: gabonászsák, amelyet szalmával tömnek ki.

szalonnás mn: rögös, a felszántott földön 30-40 centiméteres v. ennél nagyobb rögök maradnak. *Nr.*: Ha túl nedves földet szántanak, szalonnás lesz.

szállít ts i: dohányt beváltóhelyre visz.

szánt ts i: a dohányföldet ekével fölszántja. *Nr.*: Egy hold fölszántásánál harminckettőt kell fordulni egyvasú ekével.

szántógyeplő, *szántógyeplű* (-t, -je) fn: kenderből készült gyeplő, amelyet szántásnál és a dohány beverésénél használnak. → *bever*

szárfal (-at, -ak, -a) fn: szárból készített fal. *Nr.*: A palántást szárfallal kerítik körül.

szárító (-t, -k, -ja) fn: alkalmi dohányszárító. *Nr.:* Négy-öt méter távolságra párhuzamosan a kötél hosszának megfelelően két-két villás végű, 130-140 centiméter magas *→potost* állítanak le, s keresztbe fektetnek rajtuk egy-egy surnyót, amire a kötelek kukáit kapcsolják.

szárítópajta fn: dohányszárító pajta. *→dohánypajta*

szárizék (-et, -e) fn: kukoricaszár, amelyről a jószág már leette a levelet. *Nr.:* Kerítés készítésére is használják. *→ricaszár*

szecskavágó, szécskavágó (-t, -k, -ja) fn: kézi hajtású gép a szecskának való takarmány összevágására. *Nr.:* Elkopott késéből készítik a dohányvágó kését. *→dohányvágó*

szeg, szög (-et, -ek, -e) fn: clavus. *Nr.:* A molinót, a száraz, bevett dohányköteleket, a szárítóra kapcsolt zöld dohányköteleket is szögekre akasztják.

Szeged, Szöged v. *Szögede* fn: Szeged városa. *Nr.:* Volt idő, amikor a gyulafalviak a megtermett dohányukat Szegedre szállították átadásra.

szegedi rózsadohány, szögedi rúzsadohány (-t, -a) fn: dohányfajta, amely száradás után barna színű.

szellőztet ts i: leemeli a molinót v. a fóliát, hogy a palántához friss levegő jusson.

szentantalkukac (-ot, -ok) fn: a dohánynövény károsítója. *Nr.:* Aki Szent Antal napján (június 13.) liszthez nyúl, kukacos lesz a dohánya.

Szent József fn: József napja, március 19. *Nr.:* Ekkor vetik melegágyba a dohánymagot.

szergyia, szërgyia (...t, ...k) fn: a pajtában elhelyezett vízszintes fenyőrud, amelyre a dohánykötelet akasztják.

szergyialyuk, szërgyialuk fn: lyuk a pajta falában, amibe a szergyia vége illeszkedik.

szipka (...t, ...k, ...ja) fn: szívó eszköz dohányzáshoz. *Nr.:* A szipkát a dohányosok maguk faragták meggyfa ágából. Tüzesített dróttal égették keresztül.

Szivác, Szivac fn: Sivac.

szivar (-t, -ok, -ja) fn: cigarro.

szivarcsutka (...t, ...k, ...ja) fn: az elszívott szivar vége.

szivarozik tn i: szivart élvez cigarettaként.

szivarpörnye (...t, ...je) fn: az égő szivar hamuja.

szopóka (...t, ...ja) fn: a pipaszár szájba vett vége.

szurkáló (-t, -ja) fn: drótból készült tű, amellyel a pipában levő dohánnyt lazítják fel.

szűzdohány (-t, -a) fn: 1. csempészdohány. 2. vágott dohány.

T

tajtékpipa (...t, ...k, ...ja) fn: tajtékból készült pipafajta.

tapló (-t, -k, -ja) fn: Typha, a gyékény szárított virága. *Nr.:* A szárított taplót tűzcsiholásnál használták. Először a tapló virágát megszáritották, majd néhány napig lúgos vízben áztatták, s újfent megszáritották.

tarisznya (...t, ...k, ...ja) fn: vászonzacskó. *Nr.:* Egy hónapig vászonzacskóban csíráztatják a dohánymagot, utána vetik a melegágyba.

téhetség, töbhetség (-et) fn: jómód.
telek (-öt, -je) fn: apróra tört száraz trágya. *Nr.:*
 A melegágy tetejét telekkel szórják be.
termelő, termelő (-t, -k, -je) fn: aki dohányt
 termeszt.
tetejéz ts i: a dohányvirágot kézzel letöri. *Nr.:*
 A tetejézést kora reggel vagy a délelőtti
 órákban kell végezni, mert később nehéz
 letörni a dohányvirágot.
tetejézés fn: a dohányvirág kézzel történő
 letérése. *Nr.:* A tetejézést két alkalommal
 végzik.
trágháti dohány (-t, -a) fn: bőven termő do-
 hányfajta.
tőke (-t, -k, -je) fn: egy tő dohány, a dohánynö-
 vény egy példánya.
trafik (-ot, -ja) fn: trafikban árusított cigaretta,
 ellentéte a *→szűzdohány*.
trafikdohány (-t, -a) fn: trafikban vásárolt
 dohány, illetve cigaretta.
trágya: *→gané*
trágyadomb: *→ganérakás*
tucat, cutat (-ot, -ja) fn: egy csomag cigaretta-
 papír, rendszerint ötven lap.
tű: *→fűzőtű*

U, Ű

újhold, újbód (-at) fn: Neumond. *Nr.:* A do-
 hánymag biztosabban kikel, ha újholdkor
 kezdik csíráztatni.
újságpapír (-t, -ok, -ja) fn: újságlap. *Nr.:* Ínséges
 időben újságpapírba is csavartak dohányt.
utal, útall ts i: gereblyével utalást végez. *→utaló*

utalás, útallás (-t, -a) fn: a dohányültetés első
 mozzanata. *Nr.:* Nagy fokú gereblyével
 keresztbe, hosszába sorokat húznak a tala-
 jon, a vonalak metszéspontjaira kerül a
 palánta.
utaló, útalló (t, -k, -ja) fn: az a gereblye, ame-
 lyikkel az *→utalást* végzik

V

vágott dohány (-t, -a) fn: vékony szálakra vá-
 gott dohány. *Sz.:* *Nincs elég vágott dohányja.*
 – Ügyefogyott, bamba ember.
vajfű fn: dohányfojtó vajvirág, *Arobanche*
ramosa. *Nr.:* Kártétele ellen úgy védekez-
 nek, hogy a dohányleveleket korán leszedik
 a tőkéről.
vajfűgyökér, vajfűgyükér fn: a dohányfojtó
 vajvirág gyökere.
vajfüves mn: vajfüvel benőtt.
vajfűvirág fn: a dohányfojtó vajvirág lila vi-
 rága.
vakbarázda, vakborozda (...t, ...k, ...ja) fn:
 rosszul szántott barázda, amely akkor ke-
 letkezik, ha a ló kitér az egyenes irányból.
Nr.: A vakbarázdát fogással egyenetlik el
 a dohányföldön.
vakond, vakondok fn: *Talpa europea*. *Nr.:* Meg-
 tizedeli a palántát, ha bejut a melegágyba.
 Ellene úgy védekeznek, hogy petróleumos
 rongyot dugnak járataiba.
válogat ts i: dohánylevelet osztályoz.
válogató (-t, -k, -ja) fn: aki a dohányleveleket
 csomózás előtt osztályozza. *Nr.:* A válogató
 rendszerint nő.

vályú, vajú (-t, -ja) fn: fatörzsből kivájt edény, a dohányvágó része, amelybe a leveles dohány kerül. →*dohányvágó*

vaskapocs fn: vasból készült, L alakú, kapcsolásra szolgáló eszköz. *Nr.*: A szergyiák közepét vaskapoccsal erősítik az ágashoz.

vaskaszró (-t, -k, -ja) fn: vasból öntött üst. *Nr.*: Vaskaszróban pörkölik a vágott dohánnyt. →*pörköl*

vaspálca, vaspáca (...t, ...k, ...ja) fn: vékony vasrúd. *Nr.*: A gazdagabbak a helybeli kováccsal vaspálcából készítették dohánnyakasztót.

vert fal, verött fal (-at, -ak, -a) fn: murus. *Nr.*: A mezsgyén a falakat földből verték, s tetéjére 30-40 centiméter vastagon száraz dohánnyakasztót raktak, amit vékonyan földréteggel fedtek be, hogy a csapadék könnyen lefolyhasson róla.

vet ts i: dohánymagot szór a melegágyba. *Nr.*: A vetést mindig férfi végzi.

vetés (-t, -ek, -e) fn: a dohánymag melegágyba szórása.

vető (-t, -k, -je) fn: aki dohánymagot szór a melegágyba.

virginia dohány, virdzsinia dohány (-t, -a) fn: „jószagú”, igen sárga dohánnyajta.

víz (-et, -ek) fn: aqua. *Nr.*: A melegágyban nevelt palántát kannából rendszeresen öntözik. Kiültetéskor a palánta helyét lyuklocsolóból bőségesen megöntözik. →*kanna*, →*lyuklocsoló*

W

WC-papír, vécépapír fn: toalettpapír. *Nr.*: Ínséges időben toalettpapírba is csavartak cigarettát.

Z

zacskó (-t, -k, -ja) fn: bőrből varrt kis zsák. *Nr.*: A pipások zacskóban tartották vágott dohánnyukat.

zöldköteles mn: még nem száraz dohánnyakasztól.

ZS

zsák: →*szalmazsák*

zsinór (-t, -ok, -ja) fn: dohánnyakasztól.

